

Danijela Lahe¹
University of Maribor
Faculty of Philosophy
Slovenia

Original research paper
UDC 316.346.32-053.9(497.4)
DOI 10.7251/SOCSR1510023L
Accepted: 18.9.2015.

Sociološki pogled na prevenciju nasilja u porodici i zlostavljanje starijih osoba u Sloveniji

Apstrakt

Ovaj rad se bavi pitanjem nasilja i zlostavljanja starijih osoba koji, zbog povećanog nivoa javne osjetljivosti i stalnih pominjanja od strzane vladinih i nevladinih institucija, postaje predmet sa povećanom pažnjom. Autor se fokusira na nasilje u porodici i sadašnje zlostavljanje i opisuje različite načine moguće zaštite od nasilja i zlostavljanja starijih osoba sa aspektima zakona, ljudskih prava i uloge slovenačke policije.

Ključne reči: *porodica, starije osobe, nasilje i zlostavljanje, preventivne aktivnosti.*

Uvod

Populacija starih u zapadnim kulturama naglo raste, a samim tim otvara se više mogućnosti za zloupotrebe starijih osoba. Zbog toga, u dva prethodne decenije, ovo pitanje nasilja i zlostavljanja zauzima sve više i više pažnje u kontekstu istraživanja, politike i u praksi. Takođe, u Sloveniji je problem nasilja i zlostavljanja izgleda sve više i više prisutan i posvećuje mu se pažnja od strane medija i šire javne politike. Razlozi za to su stalna upozorenja nevladinih organizacija na probleme nasilja u porodici, posebno statistički podaci koji ukazuju na povećanje trendova nasilja u privatnoj sferi. Sve to je podiglo na viši nivo javni senzibilitet za ovu pojavu, što je dovelo do toga da se to pitanje reguliše Krivičnim zakonom Republike Slovenije², koji u članu

¹ Assistant at the Department of Sociology, Faculty of Philosophy, University of Maribor, e-mail: danijela.lahe@um.si

² *Kazenski zakonik 1*, Uradni list Republike Slovenije, št. 55/2008.

191. tretira "nasilje u porodici kao krivično delo" i na kraju, ali ne najmanje važno, donesen je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici.³

Norme ponašanja u postmodernom društvu, među kojima je, nažalost, takođe i predrasuda protiv starijih osoba, seksizam, i pomirenje sa nasiljem u društvu, su važni faktori u formiranju nasilja nad starijim osobama. Starije osobe se često opisuju kao slabe, bespomoćne, zavisne, ukratko, manje vredne da im se posvetiti pažnja, od države i njihove porodice. Kvalitet života starih sigurno ne zavisi samo od materijalnih uslova, ali za njihovo zdravlje, psihosocijalno blagostanje je od velikog značaja bezbednost i prihvatanje od porodice i šireg društvenog okruženja.

Nasilje nad starijima je veoma ozbiljan i čest problem u zajednicama i domovima za zbrinjavanje lokalnih porodica. Oba pola su izloženi tome, one zdravi i bolesni u svim etičkim i društvenim grupama. Nasilje u porodici obuhvata sve oblike nasilja koje koriste članovi porodice (na primer odrasla deca i ostali članovi porodice, kao što su unuci, stariji partneri) superiornost / prevaga koja ugrožavaju prava i integritet osobe, što je dovelo do njihove patnje i povrede. Ipak, nasilničko ponašanje može biti i posledica zahtevne promene u društvu i njegovih uticaja na porodični svakodnevni život zbog zdravlja i starosti, kao i promene uloge u porodici i novim, ponekad suprotnom međusobnom zavisnosti. Tu se mogu pojaviti potpuno novi izazovi koji se često opisuju kao opsežni zahtevi koji se suočavaju sa ograničenim mogućnostima podrške.⁴

Nasilje nad starijima, koje je postalo od javnog interesa mnogo kasnije nego druge vrste nasilja⁵, trenutno izgleda da su postali predmet interesovanja velikog broja istraživača. Na kraju, trenutni podaci su od izuzetne vrednosti za svaku državu koja je spremna da se nosi sa ovim problemom. U ovom trenutku, bitno je da se upozori na ograničenja u istraživanju ovog fenomena. Stručnjaci širom sveta daju drugačiju definiciju starosti, što otežava isticanje uporednih empirijskih podataka. Drugo ograničenje je neprecizna i nejasna

³ Ovo je ujedno i prvi zakon u istoriji Slovenije, koji u članu 3. jasno definiše različite vrste nasilja u porodici. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici definiše nasilje kao bilo kakvu upotrebu fizičkog, seksualnog, psihološkog i ekonomskog nasilja jednog člana porodice protiv drugog člana porodice ili zanemarivanja člana porodice, bez obzira na starost, pol ili bilo koju drugu okolnost žrtve ili počinioca nasilja (Zakon o sprečavanju nasilja u društvu, Službeni list RS, br.16 / 2008).

⁴ Šlajmer Japelj, Blažun Helena and Kokol Peter. (ur.). *Breakingthetaboo: nasilje nad starijima ženskami v družini: prepoznavanje in ukrepanje*, Dunaj, Avstrija: Šlajmer InfoMedia, 2010.

⁵ In the eighties of the previous century attention was paid to the elderly, who experienced violence within the family and outside it. Family violence against the elderly was first mentioned in the year 1975 in the British research reviews, named "granny battering" (A.A. Baker, *GrannyBattering, Modern Geriatrics*, Vol 5, no 8, 1975, p. 20-24; G.R. Burston, *Do youelderlypatient live in fearofbeingbattered? Modern Geriatrics*, Vol 7, no 5, 1977, p. 54-55).

terminologija u vezi nasilja i zlostavljanja starijih osoba. Različita terminologija donosi mnogo definicija, koje variraju od studije do studije toliko da su njihovi rezultati često neuporedivi. Sledeći problem je primena različitih metoda tokom prikupljanja podataka. Većina istraživanja su vršena na osnovu evidencije već prijavljenog zlostavljanja nadležnim državnim institucija ili su bile samo pretpostavke o mogućim zloupotrebama pojedinaca (lekara, socijalnih radnika, ili nasumično odabranih ljudi).

U izveštaju, koji je bio obelodanjen juna 2011. godine, Svetska zdravstvena organizacija⁶ navodi da je te godine u svetu 2,7% (4 miliona) osoba starijih od 60 godina ili više, bilo žrtva fizičkog nasilja, 19,4% (29 miliona) doživeli su psihičko nasilje, 3,8% (6 miliona) finansijsko nasilje i 0,7% (1 milion) seksualno nasilje. Treba istaći da su javni podaci o nasilju nad starijim osobama samo vrh ledenog brega.⁷ Problemi su iza "četiri zida", jer ni starije osobe lično ne žele da javno iznesu podatke.

Određenje nasilja i zlostavljanja starijih osoba

Potrebno je spomenuti na samom početku da u slovenačkoj literaturi postoje mnogi primeri gde nije moguće izvući jasnu, nesumnjivu granicu između nasilja i zlostavljanja. Međutim, između ova dva koncepta postoje bitne razlike. Nasilje se smatra bilo koji akt protiv druge osobe i protiv volje tog lica. Dakle, nasilje nad starima obuhvata sve oblike ponašanja lica (govora ili radnje) koje demonstriraju nad njim / njom superiornost, a da to ne mora da bude odnos između počinioaca i žrtve⁸. Prema definiciji Ujedinjenih nacija⁹ zloupotreba je "jednokratni ili ponovljeni akt neadekvatnog ponašanja, koju čini osoba na osnovu ranijeg poverenja, što šteti staroj osobi i dovodi je u stanje da oseća opasnost". Dakle, ono što pravi razliku između nasilja i zlostavljanja jeste lični odnos između žrtve i počinioaca, kada se taj čin ponavlja.

Što se tiče raznih neželjenih ponašanja i njihovog sličnog, ako ne i istog značenja, odlučili smo da koristimo oba izraza - nasilje i zlostavljanje. Nakon

⁶ WHO, 2011 <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs357/en/>.

⁷ *National Center of Elder Abuse* (NCEA), 2015
http://www.ncea.aoa.gov/ncearoot/Main_Site/index.aspx.

⁸ Barbara Oražem in Ksenija Ramovš, *Odločen »ne« nasilju in zlorabam*, V Starič, M. (Ur.), *Praktični vodnik za upokojenje: pravice, možnosti, priložnosti*, Ljubljana, Založba Maks Viktor, 2004, str. 90-91.

⁹ United Nations, *Abuse of older persons: recognizing and responding to abuse of older persons in a global context – Report of the Secretary General*, Economic and Social Council. UN E/CN.5/2002/PC/2, 2002, p. 4.

razmatranja doprinosa stranih stručnjaka koji se bave ovim pitanjem širom sveta, očigledno je da različita terminologija se koristi u zemljama sa istim jezikom. U SAD i Velikoj Britaniji, najčešći izrazi su: “zlostavljanje”, “maltretiranje”, “zapostavljanje”, “napuštanje”, ređe “zloupotreba”, “maltretiranje”. Zanimljivo je da u literaturi na engleskom, najčešći izraz je “nasilje”, kada govore o opštem / zajedničkom porodičnom nasilju (“nasilje u porodici”). U Nemačkoj i Austriji se uglavnom često koristi izraze “Gewalt”, “Missbrauch” i “Misshandlung”.

Da bi se sprečilo nasilje, neophodno je da se prepozna, dakle, potrebni su kratki opisi najčešćih tipičnih oblika nasilja i zlostavljanja u porodici sa kojima se suočavaju starije osobe.¹⁰

Fizičko zlostavljanje: znači upotrebu fizičke sile nad starim osobama, što može dovesti do telesnih povreda, bolova ili stvaranja fizičkih nedostataka. *Psihički ili mentalno zlostavljanje*: nanošenje patnje, emocionalne patnje ili tuge. Osim toga, tretirati stara lica kao da su deca, kao i zabranjivati im kontakte sa porodicom i prijateljima, ignorisati ih ili prisiljavati da budu izolovani od društvenog života. Sve su ovo primeri psihičkog zlostavljanja. *Nemar*: odbacivanje ili neispunjavanje bilo kakve obaveze prema starima, koju neko mora da uradi za stare osobe. Postoje aktivni i pasivni oblici nemara. Pasivni nemar znači neželjeni nedostatak nege i pomoći, izazvane nedostatkom znanja ili informacija. Aktivni nemar se sprovodi namerno / svesno. *Finansijsko ili materijalno zlostavljanje*: je oblik nezakonite ili nepravilne upotrebe / eksploatacije štednje stare osobe, posedovanje ili korištenje novčane gotovini bez dozvole, falsifikovanje potpisa, krađa novca ili imovine, potpisivanje dokumenta pod prisilom (na primer ugovor o poklonu, izdržavanju i slično), odbijanje prava da nadgleda svoju imovinu, prevare, zloupotrebe položaja zaštitnika i čuvara. *Seksualno zlostavljanje*: ne ostvarivati seksualni čin sa starijom osobom bez njene saglasnosti. Ovde je takođe uključeno dodirivanje bez pristanka, kao i prisilno snimanje golišavih fotografija. Neki autori¹¹ takođe govore o *samo nemaru*: to je oblik zlostavljanja kada stara osoba zanemari

¹⁰ *The National Center on Elder Abuse*, 1998, The national elder abuse incidence study, Washington http://aoa.gov/AoA_Programs/Elder_Rights/Elder_Abuse/docs/ABuseReport_Full.pdf; WHO, *The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse*, 2002 http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf; Manfred Lachs and Karl Pillemer, *Elder abuse. Lancet* 364(9441), 2004, p. 1263-1272; Garre-Olmo, et al., *Prevalence and risk factors of suspected elder abuse subtypes in people aged 75 and older, Journal of The American Geriatrics Society*, Vol 57, no 5, 2009, p. 815-822

¹¹ Bridget, Penhale and Jonathan, Parker, *Elder abuse and older men: towards and understanding*. COE-Strasbourg, 1999; Metka, Pentek, *Nasilje, zloraba in starejšiljudje. V: Nasilje, zloraba in starejši ljudje*. Otočec, Gerontološko društvo Slovenije, 2000; Vinko, Razboršek, *Oblike zlorabljanja starejših ljudi, Kakovostna starost*, Vol 5, no 1-2, 2002, p. 31-35.

samu sebe, stavljajući tako u opasnost svoje zdravlje i život. *Medicinsko zlostavljanje*: ovo je neka vrsta zlostavljanja, kada se staroj osobi propisuju lekovi koji joj nisu hitno potrebni ili joj se nerazumno odbije dalja adekvatna terapija (prestari sa određenim tretmanom). Medicinskom zloupotrebom starih takođe se smatra agresivno testiranje koje može da dovede u smrtnu opasnost stare ljude.

Pored svega navedenog o nasilju i zlostavljanju, bitno je da se više vrsta zlostavljanja desi u isto vreme, da su isprepleteni i intenzivirani (na primer: eksploatacija, ograničenja, i na kraju nasilje). Starije osobe su, pored pomenutih oblika nasilja, podložne drugim negativnim pojavama: diskriminacija, kršenje ljudskih prava i sloboda, nedostupnost materijalnih i drugih usluga i za životne potrebe.

Pored oblika zlostavljanja, takođe je važno prepoznati faktore rizika koji mogu dovesti do nasilja u porodici. Bez obzira da li su faktori rizika posledica uticaja okoline, psiho-fizičkog ili kulturnog i društveno-ekonomskog uticaja, oni su prisutni u porodičnim odnosima (intimanost, blagostanje, nega) gde stari žive u kući rođaka ili oni brinu o njihovoj kući. Oba ova rešenja, nažalost, ne nude pravi dom za starije osobe. Umesto očekivanog razumijevanja, sigurnost, sklonište i toplinu, oni često susreću hladnoću, nerazumevanja i loše odnose, pa čak i konflikte.¹²

Zlostavljanje je realnost za mnoge stare ljude. Međutim, mnogi od njih ne žele da otvoreno priznaju da su razne zloupotrebe prisutne i da će biti prisutne u institucijama kao i u privatnim porodičnom okruženju.

Oblici pomoći za (potencijalne) zrtve nasilja i zlostavljanja

Zlostavljenim ljudima u porodici redovno je potrebna podrška u vidu zaštite, savetovanja ili lečenja. Čak i tako savršene konsultantske i tretmanske usluge i programi ne mogu da promene kulturne vrednosti i norme koje idu u korist nasilja i zlostavljanja u porodici. Pre nego što zaista počnemo računati na značajno smanjenje nasilja u porodici, moraju da se dese značajne promene u društvu: prvo, norme koje daju legitimitet nasilju u društvu i porodici treba eliminisati a stres koji izaziva nasilje treba da bude smanjen na minimum.¹³ Takođe je od velike važnosti smanjenje društveno izolovanih porodica i patrijarhalnih principa razvoja društva.

¹² Simona Hvalič Touzery in Polona Felicijan, *Dogaja se njej in dogaja se mnogim: ne bi se smelo: raziskava o zlorabi starih ljudi v Sloveniji, Kakovostna starost, Vol 7, no 1, 2004, p. 12-20.*

¹³ Hester, Henderson, *Domestic Violence and Child Abuse, Sourcebook, Detroit, Omnigraphics, 2010.*

Kome moramo da se okrenemo ako želimo da izađemo iz začaranog kruga ćutanja u Sloveniji? Na državnom nivou, to su institucije koje imaju važnu ulogu u lečenju krivičnih dela i nasilja: sudovi (okružni i regionalni), javni tužilac, policija, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove. Tu su i nevladine organizacije koje se bave žrtvama krivičnih dela, nasilja i različite nevolja: Centri za žrtve krivičnih dela, Institut Papirot, SOS telefon za žene i decu - žrtve nasilja, Društvo za nenasilne komunikacije, Konsalting kancelarije za žene, Pravno informativni centri, Društvo za pomoć kod mentalnih oboljenja i Karitas. Na žalost, pristup različitim oblicima pomoći nije regionalno ravnomerno raspoređen.

Prevenција nasilja i zlostavljanja starijih osoba

Zakon o sprečavanju nasilja¹⁴ u porodici je prvi zakon u Sloveniji, koji jasno definiše različite vrste nasilja u porodici. Zakon posebnu pažnju posvećuje pitanju nasilja nad starijim osobama, pored dece i osoba sa invaliditetom koje su najugroženije. Zakon definiše i nameće obavezu svakog pojedinca da prijavi nasilje i pruži pomoć žrtvama nasilja. Usvajanje ovog zakona, daje dve jasne poruke za celo društvo: prvo, da nije prihvatljiv bilo kakav oblik nasilja, drugo, da su svi članovi porodice jednako pravni zaštićeni i ravnopravni i zaslužuju zakon koji će ih zaštititi od nasilja koje se dešava u četiri zida.¹⁵

Na osnovu člana 11. Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, u 2009. godini usvojena je Rezoluciju o Nacionalnom programu za prevenciju nasilja u porodici 2009 - 2014.¹⁶ Ovaj strateški dokument definiše ciljeve, mere i ključne nosioce politike za prevenciju i smanjenje nasilja u porodici u Republici Sloveniji u periodu od 2009. do 2014. Osnovni ciljevi ovog dokumenta su da se povežu različite mere i da obezbede efikasno obavljanje aktivnosti za smanjenje nasilja u porodici na nivou prepoznavanja, kao i sprečavanja. Dokument daje brojne strategije za prevenciju nasilja u porodici.

Slovenija je takođe usvojila strategiju za kvalitetno starenje i solidarnost i dobre odnose između generacija za period od 2011. do 2015. godine, kao odgovor na uticaj starenja i evropske zahteve da se obezbedi solidarnost i saradnja između generacija. Svrha strateških dokumenata je da nastave politiku

¹⁴ *Zakon o preprečavanju nasilja v družini*, 2008. Uradni list RS, št.16/2008.

¹⁵ *Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti*, 2008
<http://www.mddsz.gov.si>.

¹⁶ *o nacionalnem programu preprečavanja nasilja v družini 2009-2014*, 2009
<http://zakonodaja.gov.si>.

prethodne strategije - da usklade i integrišu rad nadležnih organa kako bi se povećala saradnja i kvalitet ljudskih odnosa između generacija i da se osigura kvalitetno starenje starijeg stanovništva.¹⁷

Nasilničko ponašanje izazva veliku štetu ne samo za pojedinca koji je suočen sa njim, već i za šire društvo, jer umanjuje zdrave supstance osnovnih ljudskih vrednosti i ostavlja dugotrajne posledice. Stoga, neophodno je uzeti u obzir prevenciju nasilja nad starijim osobama holistički, gde ključnu ulogu ima partnerstvo između učesnika. U dosadašnjoj praksi, saradnja između različitih organa države (Centar za socijalni rad (CSR), konsultantske usluge u školama, policiji, tužilaštvu, zdravstvenih usluga) i nevladinog sektora je omogućena.

Na međunarodnom nivou, kreatori politike i terenski radnici su izrazili zabrinutost o ovom pitanju i povezali sa ciljem da se poboljša razumevanje nasilja nad starijim osobama i metode potrebne za sprečavanje nasilja. Evropski projekat, koji takođe uključuje i Sloveniju, ima za cilj da razvije evropski referentni okvir za prevenciju nasilja nad starijim osobama.¹⁸

Projektni tim je formiran na tri vrste programa prevencije nasilja, svaki opet fokusiran na tri specifične ciljne grupe: 1. Primarna zaštita obuhvata aktivnosti usmerene na prevenciju nasilja nad starijim osobama. Ciljna grupa su stariji ljudi koji nisu izloženi nasilju, ali mogu biti suočiti u budućnosti. 2. Druga vrsta prevencije obuhvata postupke koji se fokusiraju na identifikaciju i otkrivanje nasilja nad starijim osobama u ranoj fazi, pre nego što postane potpuno ispoljeno. Glavni akcenat je da se zaustavi povećanje nasilja i ubrza prevencija. Ciljna grupa ove prevencije se sastoji od starijih koji prolaze kroz rane faze prevencije nasilja. 3. Treća vrsta prevencije obuhvata programe u cilju poboljšanja života žrtava koje trpe nasilje nad starijim osobama smanjenjem težine posledica i sprečavanjem da postanu ponovne žrtve nasilja u budućnosti. Ovu ciljnu grupu čine stariji ljudi koji su žrtve već nasilja.

Projekt grupa je zaključila, da je efikasna borba protiv nasilja nad starijim osobama zahteva priznanje da nasilje kao privatna stvar treba da bude javna stvar.¹⁹

Važnu ulogu u prevenciji nasilja nad starijim osobama svakako ima policija. U skladu gledištem Ombudsmana, policija je dužna da postupa efika-

¹⁷ *Strategija za kakovostno staranje, solidarnost in sožitje generacij v Sloveniji za obdobje 2011 do 2015*, Delovno gradivo za pomoč ožjim delovnim skupinam, Ljubljana: interno gradivo, 2011.

¹⁸ EUROPEAN, *Nasilje nad starejšimi v Evropi*, Povzetek: Ozadje in stališče projekta EUROPEAN, 2010, p. 18-19.

¹⁹ More of the recommendations on the prevention of violence and abuse against the elderly EUROPEAN, *Nasilje nad starejšimi v Evropi*, Povzetek: Ozadje in stališče projekta EUROPEAN, 2010, p. 22-28.

sno i odlučno prilikom obavljanja poverenog zadatka u vezi sa prevencijom i lečenjem nasilja u porodici.²⁰ Slovenačka policija, u skladu sa Zakonom o policiji²¹, mora da obrati posebnu pažnju na kvalitet rada u pogledu prevencije i otkrivanja najtežih krivičnih dela, među kojima je i nasilje u porodici. U 2003. godini, policiji je dato puno ovlašćenje da zaštiti žrtvu, tako da je počinocu zabranjeno da uđe u stan dva dana, a sud može da produži ovaj period do 10 dana²².

Uprkos ovim ovlašćenja, policija ne može sama da efikasno i dugoročno rešava probleme nasilja u porodici. Oni su samo u stanju da smire situaciju privremeno, da spreče trenutnu opasnost. Njihove mere ne mogu obezbediti dugotrajnu sigurnost žrtvama nasilja. U ovim slučajeva policiji nedostaje saradnja sa drugim institucijama koje su u mogućnosti da učestvuju "odmah i sada" i stručnjacima koji mogu da daju podršku žrtvama u trenutku kada je to potrebno, koji mogu posmatrati situaciju i umešati se kada je to potrebno.²³

Policija je tokom svog praktičnog rada otkrila da je slovenačko društvo u celini prilično tolerantno prema nasilju u porodici i stoga ne deluju u korist žrtava porodičnog nasilja.²⁴ Porodica je još uvek prilično zatvorena ćelija, a porodica u kojima postoji nasilje je još više zatvorena, kao što je i porodična privatnost tradicionalno nedodirljiva. To je jedna od oblasti sa najvećim brojem predrasuda i stereotipa, uključujući i stručnjake koji se bave ovim pitanjima. S druge strane, oni profesionalci koji se bave nasiljem u porodici, procenjuju da se stav policije prema nasilju odnedavno menja u pozitivnom smeru. Međutim, treba reći da je slovenačka policija uradila veliki posao i poboljšala svoju poziciju na ovom polju u poređenju sa drugim institucijama. Međutim, posebno je dobra ulogu našeg Ombudsmana u zaštiti starijih osoba.

Takođe, Evropska unija priznaje i poštuje pravo na život, dostojanstvo i nezavisnost i da osoba učestvuju u društvenom i kulturnom životu.²⁵ Cilj Povelje nije da zameni, već da dopuni i da podršku drugim merama koje su već uspostavljene u nekim zemljama Evropske unije. Svrha Povelje je takođe da se poveća svest, i skrene pažnja na prava većeg broja starijih ljudi.²⁶

²⁰ *Varuh človekovih pravic: Letno poročilo*, 2002. <http://www.varuh-rs.si>.

²¹ *Zakon o policiji*, 2003. Uradni list RS, št. 110/2003.

²² *Ibid.*

²³ Ministrstvo za notranje zadeve, 2014. <http://www.mnz.gov.si/>.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Listina Evropske unije o temeljnih pravica* (2010/C 83/02).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:sl:PDF>.

²⁶ *EUROPEAN, Nasilje nad starijima v Evropi*, Povzetek: Ozadje in stališče projekta EUROPEAN, 2010. <http://www.preventelderabuse.eu/doc/293pdf>.

Zaključak

Nasilje nad starijima postaje sve više se prepoznaje kao glavni društveni problem, koji će kao takav i u budućnosti rasti sa rastom stanovništva. Iako nasilje i zlostavljanje nad starijim osobama ima dugu tradiciju u društvu, ono je tek nedavno priznato. U zapadnim zemljama to je pomenuto negde šezdesetih godina prošlog veka, pre nego što je smatrano kao tabu tema. Čak i danas nasilje je skriveni čin i stoga se veoma teško otkriva. Glavni problem je u tome šta se u suštini dešava, kao što je slučaj kod većine zlostavljanja, sve se dešava između četiri zida i u velikoj meri je skriveno od očiju javnosti a time i kontrole. Izložiti jedan akt, koje se dešava unutar intimnog područja, kao javnu stvar, predstavlja problem delimično zbog zalaganja za porodična prava, koja štite privatnost porodice protiv državne intervencije, a delimično zato što postoji duboko ukorenjeno uverenje da porodica pruža toplo, bezbedno okruženje za pojedinca.

Istovremeno je neophodno kontinuirano razvijati preventivne društvene aktivnosti nad starijim osobama, kao što su udruženja i druge nevladinih organizacije koje ujedinjuju starije građane. Sastanci i međugeneracijski programi za kvalitet starenja su odlične mogućnosti za starije da govore u poverenju o svojim tamnim stranama života. Svaka država koja ima nameru da se bavi ovim problemom treba da primenjuje holistički pristup problemu nasilja i zlostavljanja starijih osoba i da provodi detaljnu analizu i tumačenje stvarnih podataka. Što se tiče istraživanja ovog fenomena, takođe treba istaći da postoje ograničenja zbog kojih je poređenje podataka nemoguće. Zbog toga bi bilo od velike pomoći, barem na području Evropske unije, da se pripremi jedinstven upitnik sa uporednim skalama za ispitivanje nasilja i zlostavljanja, pod pretpostavkom da sadrži sve vrste nasilja i zlostavljanja starijih osoba.

Da bi se obezbedio dostojanstven i kvalitetan život starima u demokratskoj državi, pre svega, ljudska prava moraju da se poštuju, kao i da se poveća osetljivost države na nasilje i zlostavljanje. U svakom društvu u kome su nasilje i zlostavljanje starih osoba predmet sistema vrednosti i smatraju se kao nešto uzeto "zdravo za gotovo", nezbežno će se to pojaviti kao problem, zbog toga je od izuzetnog značaja podizanje društvene svesti o tome da nasilje i zlostavljanje starih osoba nisu prihvatljivi, niti su nešto što se toleriše kao društveno ponašanje.²⁷

²⁷ Danijela Lahe, *Nekateri sociološki vidiki nasilja in zlorabe nad starejšimi ljudmi v družinskih, partnerskih in sorodstvenih razmerjih*, Magistrsko delo, Maribor, Filozofska fakulteta Maribor, 2009, p. 14.

Literatura

- Baker, A.A., *GrannyBattering, Modern Geriatrics*, Vol 5, no 8, 1975.
- Breakingthetaboo: nasilje nad starejšimi ženskami v družini: prepoznavanje in ukrepanje*, Šlajmer Japelj, M., Blažun, H., Kokol, P. (ur.). InfoMedia, Dunaj, Avstrija, 2010.
- Burston, G.R., *Do yourelderlypatient live in fearofbeingbattered? Modern Geriatrics*, Vol 7, no 5, 1977.
- EUROPEAN, *Nasilje nad starejšimi v Evropi*, Povzetek: Ozadje in stališče projekta EUROPEAN, 2010.<http://www.preventelderabuse.eu/doc/293pdf> (30.5.2015).
- Garre-Olmo, Josep., Planas-Pujol, Xenia, López-Pousa, Secundino, Juvinya, Dolors, Vilà, Antoni, Vilalta-Franch, Joan, *Frailty and Dependence in Girona Study Group, Prevalence and risk factors of suspected elder abuse subtypes in people aged 75 and older, Journal of The American Geriatrics Society*, Vol 57, no 5, 2009.
- Henderson, Hester, *Domestic Violence and Child Abuse, Sourcebook*, Detroit, Omnigraphics, 2010.
- Hvalič Touzery, Simona. in Felicijan, Polona, *Dogaja se njej in dogaja se mnogim: ne bi se smelo: raziskava o zlorabi starih ljudi v Sloveniji, Kakovostna starost, Vol 7, no 1*, 2004.
- Kazenski zakonik 1, Uradni list Republike Slovenije, št. 55/2008.
- Lachs, Manfred and Pillemer, Karl, *Elder abuse. Lancet* 364(9441), 2004.
- Lahe, Danijela, *Nekateri sociološki vidiki nasilja in zlorabe nad starejšimi ljudmi v družinskih, partnerskih in sorodstvenih razmerjih*, Magistrsko delo, Maribor, Filozofska fakulteta Maribor, 2009.
- Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2010/C 83/02). <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:sl:PDF> (22.3.2015).
- Ministrstvo za notranje zadeve, 2014.
<http://www.mnz.gov.si/> (16.8.2015).
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2008.
<http://www.mdds.gov.si> (20.6.2014).
- National Center of Elder Abuse (NCEA)*, 2015 http://www.ncea.aoa.gov/ncea-root/Main_Site/index.aspx (15.9.2015).

- Oražem, Barbara in Ramovš, Ksenija, Odločen »ne« nasilju in zlorabam, V Starič, M. (Ur.), *Praktični vodnik za upokojene: pravice, možnosti, priložnosti*, Ljubljana: Založba Maks Viktor, 2004.
- Penhale, Bridget. in Parker, Jonathan, *Elder abuse and older men: towards and understanding*. COE-Strasbourg, 1999.
- Pentek, Metka, Nasilje, zloraba in starejši ljudje. V: *Nasilje, zloraba in starejši ljudje*. Otočec: Gerontološko društvo Slovenije, 2000.
- Razboršek, Vinko, Oblike zlorabljanja starejših ljudi, *Kakovostna starost*, Vol 5, no 1-2, 2002.
- Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014*, 2009. <http://zakonodaja.gov.si> (02.09.2011).
- Strategija za kakovostno staranje, solidarnost in sožitje generacij v Sloveniji za obdobje 2011 do 2015*. Delovno gradivo za pomoč ožjim delovnim skupinam. 2011. Ljubljana: interno gradivo.
- The National Center on Elder Abuse*, 1998. The national elder abuse incidence study. Washington, http://aoa.gov/AoA_Programs/Elder_Rights/Elder_Abuse/docs/ABuseReport_Full.pdf. (29.4.2015).
- United Nations, *Abuse of older persons: recognizing and responding to abuse of older persons in a global context – Report of the Secretary General*. Economic and Social Council. UN E/CN.5/2002/PC/2, 2002.
- Varuh človekovih pravic: Letno poročilo*, 2002. <http://www.varuh-rs.si> (20.1.2015).
- Zakon o policiji*, 2003. Uradni list RS, št. 110/2003.
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, 2008. Uradni list RS, št. 16/2008.
- WHO, *The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse*, 2002 http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf (10.2.2015).
- WHO, 2015 <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs357/en/> (3.2.2015).